

HET NIEUWS VAN TOEN

familiae de nostris

MAART 2023

www.twa2.nl

EDITIE 11

Brokstukken uit de geschiedenis

Detail uit: De kruisvaardersvloot op haar tocht naar Afrika (voorstelling uit een 15e-eeuws manuscript van de Chroniques de France, d'Angleterre et des païs voisins van Jean Froissart).

RED. ROLAND DE JONG

Mr. J.W. de Crane begon zijn epistel over het (aloude) geslacht Martena als volgt:

‘De oorsprong van dit geslacht ligt, gelijk van zoo vele anderen, diep verscholen in de duisternis der middeleeuwen; maar, wanneer het voor het eerst als uit die nevelen te voorschijn komt, is het reeds omhuld met eenen glans van roemrijke dapperheid en heldenmoed, die tijden waardig.’

De brokstukken in deze aflevering zijn Martena's die ik nog niet eerder heb beschreven.

In de 12^e eeuw komen we Hessel Doeckes van Martena, die door zijn vader naar Italië werd gezonden, om daar waarschijnlijk de rijkskunst te beoefenen. In Italië werd hij weldra de gunsteling, reisgenoot en vriend van den Keizer Frederik Barbarossa. Frederik sloeg Hessel tot ridder, en gaf hem het bevel over tien duizend paarden.

Elf jaren had hij de Keizer gediend, toen hij in het jaar 1170, bij het bestormen van Milaan sneuvelde.

Zijn bastaardbroeder Doecke Doeckes van Martena, reeds in Deense en Saksische oorlogen als held volleerd, liet zich daarna, met zijn vaders goedkeuring, op uitnodiging van Frederik Barbarossa, bij de keizer in dienst. Er volgden vele krijgstochten met roem, aldus Crane, tot hij in Azië de heldendood vond.

In de dertiende eeuw komen we de jonge Syds Martena tegen, die na voor hertog Hendrik I te hebben gevochten zich vervolgens tot Keizer Frederik II begaf en met diens leger tegen de Saracenen trok, en voor het heilige graf door de keizer tot ridder werd geslagen.

Later kwam hij in Hongarije in een ‘schermutseling’ om het leven, aldus Crane.

Crane schrijft over Hessel Martena:

‘Dan in het begin der veertiende eeuw treffen wij uit datzelfde geslacht eenen man van geheel anderen aard, dan die dappere gelukzoekers, Hessel Martena, dien Winsemius uitdrukkelijk noemt eenen man van vreedzame nature, meer tot ruste dan twist ende oorlog genegen. Deze in 1306, in plaats van den Potestaat Cammingha, die aan zijne wonden, in een gevecht tegen de invallende Noormannen bekomen, overleden was, tot die waardigheid eendragtelijk verkozen, trachtte zich van dezelve te verschoonen. Men bleef hem tot de aanneming dringen, en nu bekleedde hij dat ambt met waardigheid, en ook met kriegsbeleid, gedurende zes jaren, tot aan zijnen dood, die den 16 Augustus 1312 voorviel. Na de twee eerste rustige jaren van zijn bestuur, werd Gaasterland door de Hollanders, onder Graaf Willem den derden, ten getale van vijftien honderd aangevallen, die Stavoren meenden te plunderen. Alleen de tijding van den aantogt des Potestaats met zijne Friesen was genoeg om den Graaf met de zijnen het land te doen verlaten.’

Ook in de veertiende eeuw komen wij Johan Martena Sytzes tegen ‘als een wonder onversaagd krijgsman geroemd, dien men geene togten afspreken of beletten konde.’ In de Hoekse en Cabeljauwsche twisten in Holland, vocht hij voor de heer van Egmond. Hij werd de Friese duivel genoemd.

Omtrent het midden van deze eeuw zegt Winsemius: ‘De chronijken verhalen in die tijden, die geslachten van Martena, Bockama en andere zeer in Friesland gezien geweest te zijn, ten aanzien van hare erarentheid in oorlogen, welke zij in

verscheidene plaatsen buiten bare landen, ten dienst van vreemde Heeren en Prinsen, bezocht en ondervonden hadden.’

Crane haalt ook nog even Bouijen Martena, aan die op het huis Idsinga, te Norden, in 1377 vermoord werd.

In de vijftiende eeuw ontmoeten wij in onze geschiedenis Jarich Martena, een Schieringer; die voorkomt in een zoenbrief van 1422.

Sicko Martena, die in 1444 met vele andere edelen en Schieringers, de stins te Engelum bemagtigde, en Sjoerd Grovestins met zijn zoon gevangen nam en naar Faneker op Sjaerdemahuis voerde.

Verder is er nog Sijtse Martena, die met een aantal Schieringeres edelen op 1 oktober 1483 naar Rauwerd trok, om de Donia's tegen Douma's te helpen.

Ook vindt Mr. Crane nog twee vrouwen die hij niet in een Martena stamboom kan plaatsen.

Bauck Martena, de eerste echtgenoot van Kempo Unia, zij komt voor in de familie Burmania, generatie 7, als moeder van Worp Unia, die Tet van Burmania trouwde.

Joostje Martena, gehuwd met Pier Sytsama te Arum, zij leefde als zijn weduwe in 1492. De stammoeder van het tegenwoordige geslacht Sytsama.

De Horjussen zijn directe familie van de Martena's.

Graaf Otto van Savoye

Graaf Otto (Oddone) van Savoye 1021-1059, directe voorouder van Hendrikje Luinge (33 generaties.)

ROLAND DE JONG

Otto was de vierde en jongste zoon van graaf Humbert I (de stichter van het huis van Savoye) en Ancilla van Lenzberg.

Otto was markies van Turijn en graaf van Savoye vanaf 1046, evenals graaf van Aosta en Moriana

In 1046 was hij getrouwd met Adelheid (markiezin van Turijn en Susa) van Susa. Adelheid was eerder getrouwd geweest met Herman IV van Babenberg (* ca. 1015 - † nabij Napels, 28 juli 1038) en met Hendrik van Montferrat (* ca.1020 - † ca.1044/5.)

Otto van Savoye trouwde met Adelheid een dochter van markgraaf Manfred II Olderik van Turijn, hetgeen hem vele gebieden in Piëmont opleverde en een toegang tot de Middellandse Zee. Samen beheersten Otto en Adelheid alle belangrijke westelijke Alpenpassen en grote gebieden in Bourgondië en Noord-Italië.

Hierdoor controleerden ze het verkeer tussen Frankrijk en het Rijnland, en Italië.

Het belang van hun positie werd onderstreept door het huwelijk van hun dochter Bertha van Savoye met de latere keizer Hendrik IV.

Het bestuur van Otto verliep rustig. De enige vermelding was zijn conflict met de bisschop van Maurienne over muntrecht. Hij sloeg munten (tegen de aanspraken van de bisschop van Maurienne in) in Aiguebelle.

De graaf stond op goede voet met de Frankische Hendrik III en (de latere keizer) Hendrik IV, die zou trouwen met de dochter van de graaf, Bertha.

Otto en Adelheid kregen de volgende kinderen:

Peter I van Savoye (†1078)

Amadeus II van Savoye (†1080)

Bertha (*1051-†1087), die in 1066 huwde met

Hendrik IV (*1050-†1106)

Adelheid (†1079), die in 1066 huwde met graaf

Rudolf van Rheinfelden (†1080)

Otto, bisschop van Asti.

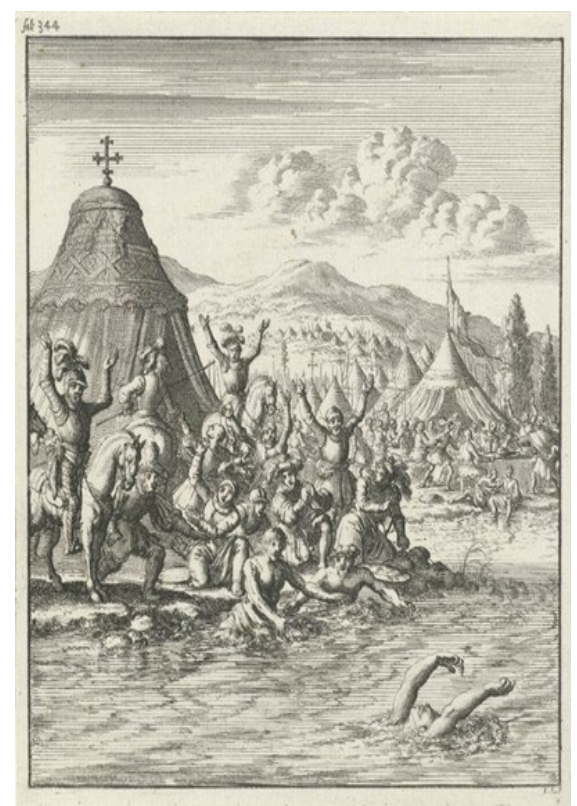
Otto stierf 38 jaar jong, op 19 januari 1059 in Turijn. Hij werd begraven in de dom van Turijn.

Kruistocht

Barbarossa (de bejaarde Duitse keizer) verdrong op 10 juni 1190 toen hij tijdens de Derde Kruistocht de rivier de Selef (in Anatolië, het zuiden van (nu) Turkije) wilde doorwaden. Het is niet precies duidelijk wat er gebeurd is, maar de bronnen zijn het erover eens dat hij van zijn paard geraakte (ofwel door een val, ofwel opzettelijk om zich af te koelen in het water) en eenmaal in het water verdrong.

Zijn leger viel hierna uit elkaar en keerde huiswaarts.

Na zijn dood heeft men zijn lichaam in heet water gekookt, om het vel van de botten te krijgen, om op deze manier de overblijfselen mee naar huis te kunnen nemen.

Keizer Frederik Barbarossa (1122 – 1190) verdrinkt in de Selef, Jan Luyken, 1683 (Rijksmuseum)

Voogd Klaas Horjus

AREND HORJUS

overlijden van tante Anneke († 17 juni 1918) ander werk zoeken.

Hij was onze toezichhoudende voogd geworden en uit dien hoofde kwam hij geregeld bij ons. Het was voor hem een hele verandering, toen ik hem voor het eerst zag was het een hele meneer, donker pak met vest en een gouden horloge ketting.

Hoe de afspraak precies is geweest weet ik niet, maar de eerste maanden woonde hij bij ons in, omdat hij nog geen woning had in Makkum. Wij mochten als kinderen graag achter over leunen op onze stoelen en dan met een voet op de spaken van de stoel er naast. Oom Klaas was er niet van gediend dat wij een voet hadden om een spaak van zijn stoel en dan was hij behoorlijk nijdig.

Aan de andere kant was het en man van een woord is een woord. Hij had vader beloofd dat hij een oogje op ons zou houden en dat heeft hij ook altijd gedaan.

Omdat Frans (in 1938 15 jaar) na het overlijden van vader (Siete Horjus *1 november 1889 - † 23 oktober 1938) nog te jong was om de brandstofzaak te drijven deed moeder een beroep op oom Klaas (* 26 februari 1880 - † 28 september 1920.)

Oom Klaas was vroeger schipper geweest op een palingaak die van Heeg op Londen voer bij de firma W. en A. Visser en later was hij vader geworden van een rusthuis (tehuis voor de ouderen van dagen, der gereformeerde kerk) in Leeuwarden. Omdat er toentertijd in een rusthuis altijd een vader en een moeder moesten zijn, moest oom Klaas na het

Ook later hebben wij ook heel wat met hem beleefd. Hij kon niet fietsen en als hij brandstof moest wegbrengen, moest dat altijd met de bakfiets, want dan kon hij niet omvallen. Op een keer kwam hij terug bij het pakhuis terwijl de bakfiets drijfnaat was. "Wat is er gebeurd Omke", zei Frans. "Oh" was het antwoord, "de bakfiets was zo smerig en toen heb ik hem maar even schoon gemaakt." In het dorp hoorde Frans later: "Je oom kwam van het Wopkespaad en bij het Vallaat viel de klem naar beneden (dat was een hendel die je naar beneden kon doen zodat de bak van de bakfiets niet naar rechts of links kon, alleen maar rechttuit) toen kon hij niet meer sturen." Hij kon er zelf nog net afspringen maar de bakfiets dook het Vallaat in. Die hebben wij met man en macht weer op het droge getrokken. De ouwe schaamde zich voor het ongelukje en had daarom maar een smoesje bedacht. Zoals ik al zei, hij kon niet fietsen en als wij dan naar Workum gingen om een wagon brandstof te legen, dan moest hij bij Frans voor op de bagagedrager van de transportfiets.

Inhoud aflevering 1 tot en met 10

Banner website TWA2 (detail)

ONDERWERPEN PER AFLEVERING

Aflevering 1

Rienck Bockema, Fries strijder, ridder en monnik;
Tirns;
Albrecht van Beieren en Friesland;
Agge Harinxma;
Het dorp Heeg.

Aflevering 2

Het Martenahuis te Cornjum;
Aan Janus Dousa;
De Jearla's van Wetzens;
Sneek;
Rienck Bockema deel 2

Aflevering 3

Veroordeeld Barteltje Dorenbosch;
Pijtter Jelles 'van Mackum';
Friese Ridders;
Duitse orde;
Berbera Siccama;
Rienck Bockema deel 3;
Worp van Ropta;
Jan van Lingen;
Herkomst Horjussen

Aflevering 4

Nog even Petrus en Berbera;
Barteltje Dorenbosch – Algemeen Poltieblad;
Donia, een der oudste geslachten Friesland;
Decreet van Napoleon (1811);
Rienck Bockema deel 4;
Hengelo

Aflevering 5

De Donia-oorlog (1458-1464);
Slag bij Aalsum;
Herkomst Horjussen (vervolg);
"Büter, brea en griene tsiis" Pier Donia;
Kerkkalender van overleden Friese edelen;
Rienck Bockema deel 5 (slot);
Hengelo in WO II

Aflevering 6

Leeuwarder Bierproer;
Verboden Haarlems bier;
Koyt;
Pieter van Camingha, schuldig of onschuldig

Aflevering 7

Familie;
De Camminghaburg;
Camingha;
Luinge stamboom deel 1;
Gerrolt van Cammingha

Aflevering 8

Focko Ukena, Napoleon in zakformaat;
Drie connectie met Pier Gerlofs Donia;
Braguette;
Arumer Zwarte Hoop;
Luinge stamboom deel 2;
Over het Horjus genealogieboek

Aflevering 9

Focko Ukena (vervolg);
Makkum;
Lossen in Workum;
Luinge stamboom deel 3 en slot;
Hulppost Moeder en Kind (WO II)

Aflevering 10

Etniciteit;
DNA tests;
DNA matches;
Pierbewijs;
De Oldenhove;
Leeuwarden;
Willem Dircksz van Brederode

Portret

Lange tijd is er gedacht dat er een portret van Hessel van Martena is overgeleverd. Het portret in kwestie (uiterst rechts) toont een glad geschoren man in een rood gewaad met gouden knopen. De geportretteerde draagt een een bonten hooftstuk met daar in gestoken een veer, vastgemaakt met een sieraad. Dit portret is in de collectie van Museum Martena te Franeker gehuisvest in de Martenastins. Daar is het schilderij lange tijd aangezien en benoemd als "Portret van Hessel van Martena." Na onderzoek van het museum zelf is gebleken dat dit niet zo is, maar dat het portret een onbekende Oost-Europese huurling afbeeldt. Dit bleek echter ook niet waar.

Weer later gedacht werd dat het ging om een schilderij van een Hongaarse gezant. Het bleek echter te gaan om een portret van Johan Isolani.

Afbeelding hieronder Johan Ludwig Hektor graaf Isolani (1586 - 1640) was een keizerlijk graaf en aanvoerder van de Kroatische lichte cavalerie in de Dertigjarige Oorlog.

Vermeend portret van Hessel Martena (oom van Keympe van Martena)

Adelaida Contessa di Susa

Adelheid van Susa

ROLAND DE JONG

familie van Hennie Luinge, 33 generaties

Adelheid van Susa (ook Adelaide, Adelaïs of Adeline; ca. 1014/1020 - Canischio, 19 december 1091 (of 27 december 1091) was een dochter van Manfred II van Turijn (* Turijn 982 – † 23 december 1035 Turijn) en diens vrouw Bertha d'Este (* 980 - † 1040.) Omdat haar enige broer jong was overleden († 1034) erfde zij positie van haar vader. Ze was gravin van Ivrea, Albon, Auriate, Aosta en Turijn, en ze had recht op het markgraafschap Turijn.

Adelaide had haar jeugd doorgebracht met de rentmeesters van haar vader en werd ze in haar opvoeding voorbereid op haar bestuurstaak en had zelfs de vechtsporten geleerd. Ze had haar eigen wapens en bepantsering. Ze werd als mooi en deugdzaam beschouwd. Ze was vroom, temperamentvol en aarzelde niet om actie te ondernemen tegen de leiders van haar land. Ze moedigde de minstrelen aan haar hof aan door hen aan te moedigen liedjes te componeren met de nadruk op religieuze waarden. Ze legde de geschiedenis van de regio vast. In tegenstelling tot de mogelijkheden die de vrouwen van haar tijd kregen, was ze in staat haar eigendom te behouden, op het graafschap Albon na.

Ze was de markgravin van Turijn vanaf (waarschijnlijk) 1035 (het jaar van overlijden van haar vader) tot aan haar dood, maar leidde alleen de titel comitissa (gravin), terwijl de officiële titel marchio (markies) toebehoorde aan de drie opvolgende echtgenoten die ze overleefde. Als vrouw was ze echter niet in een positie om de functie van markgraaf (die een militair karakter heeft) publiekelijk op zich te nemen.

Adelheid trouwde driemaal, zodat ze een man had die in haar plaats de functie van markgraaf kon uitoefenen.

Na de dood van haar derde echtgenoot in 1059 had ze inmiddels voldoende eigen status, en goede banden met het keizerlijke hof, zodat ze wel zelfstandig als markgraaf kon optreden.

In 1036 werd er een huwelijk geregeld door de keizer van het Heilige Roomse rijk en trouwde ze met Hermann IV van Zwaben, die in 1034 door zijn stiefvader Conrad II (keizer van het Heilige Roomse Rijk van 1027 tot 1039) tot markgraaf werd benoemd, maar stierf op 28 juli 1038 tijdens de Italiaanse veldtocht van de keizer. Om haar status veilig te stellen trouwde ze op 29 januari 1042 met Hendrik van Montferrat, in het Italiaans bekend als Enrico del Monferrato. Hij stierf in 1045. Haar derde echtgenoot, in 1046, was Otto van Savoye, hij ontving via Hendrik III, in 1046, de markgraaf waardigheid. (zie pagina 2.), Otto stierf in 1059.

Met Otto had Adelheid drie zonen, Peter I, Amadeus en Otto, en twee dochters, Bertha en Adelheid.

Bertha, gravin van Maurienne, trouwde met de latere Romeins-Duitse keizer Hendrik IV.

Adelheid trouwde met Rudolf von Rheinfelden, die tijdelijk als 'tegen koning' van Hendrik IV werkzaam was. Adelheid stierf in 1079, Rudolf von Rheinfelden stierf in een veldslag in 1080.

In 1064 werd de oudste zoon van Adelheid, Peter I, ingehuldigd als markgraaf, maar het was Adelheid die voor hem regeerde. Peter I, is overleden op 9 augustus 1078. Hoewel hij een dochter uit zijn huwelijk met Agnes van Poitiers naliet, had zij niet het recht hem op te volgen in het ambt van markgraaf.

Dit ambt ging over op de tweede zoon Amadeus, die op 26 januari 1080 stierf. Hij liet Umberto II als erfgenaam achter. Umberto was de enige zoon van graaf Amadeus II van Savoye en Johanna van Genève.

In 1068 probeerde Hendrik IV, de Romeins-Duitse koning een scheiding van Bertha te verkrijgen op de Rijksdag van Worms, hetgeen Adelaide boos maakte.

Petrus Damiani (Italiaans kerkhervormer en theoloog) kwam tussenbeide en bedreigde de jonge koning met kerkelijke en goddelijke straffen. De prinsen weerhielden de koning van zijn plan, met het argument dat dit een ernstige belediging was voor de markgravin.

Adelheid stierf in december 1091. Ze werd begraven in de parochiekerk van Canischio (Canisculum), een klein dorpje aan de Cuorgnè in de Valle dell'Orco, waar ze in haar laatste jaren met pensioen was gegaan. In de kathedraal van Susa staat een notenhouten beeld in een muurnis. toont Adelheid knielend in gebed, met de inscriptie eronder: "Questa è Adelaide, cui l'istessa Roma Cole, E primo d'Ausonia Onor la Noma"

Historisch schilderij van Adelheid van Susa, olieverf op doek, 117 bij 202 cm, maker onbekend.